

»Družba sv. Mohorja« so bile točke, okoli katerih se je več ali manj sukalo takrat naše slovstveno gibanje. Vsem tem podjetjem je bil sotrudnik naš Cigler. — Kot pesnika ga poznamo iz »Čbelice« (7 pes.) in »Novic« (2 pes.). Njegove pesmi so brez pesniškega poleta in so večinoma pripovedne. Zato mu je Prešeren posvetil sršena:

»Višnjani, kam ste svoj'ga polža djali?« —
»Za Pegaza smo pévcam ga prodali.«

Kot pripovednik pa zavzema Cigler važno mesto v zgodovini slovenskega slovstva. Ž njim se začne slovensko pripovedništvo. Leta 1836. je v naši književnosti znamenito: tega leta je Kopitar izdal »Glagolita Clozianus«, Prešeren svoj »Krst pri Savici«, Cigler pa prvo slovensko povest — »Sreča v nesreči«. (Drugi popravljeni natis je l. 1882. izdal in založil Ivan Tomšič. Razprodano.) Ta povest je bila prva naša posvetna knjiga in se je — kakor piše Levstik — »tako prikupila našemu ljudstvu, da se je vrstila od hiše do hiše ter postala v resnici narodna«. Na Kranjskem ni bilo človeka, ki ne bi bil znal na pamet povesti »o Svetinu«; ob nedeljah in zimskih večerih so jo ljudje prebirali kakor zlato knjigo in čuvali so jo kot drag zaklad. Ni torej čudno, če je eden izmed naših najboljših pisateljev in kritikov Frančišek Levstik napisal obširno razpravo in oceno v Janežičevem »Glasniku« (1858), kjer z vneto besedo našteva vrline Ciglerjeve povesti. »Ta povest je take snovi, da se mora slovenskemu ljudstvu že samo zavoljo tega prikupiti. Poglavitne osebe so naše, imena imajo slovenska, njih dom je kranjska zemlja blizu Ljubljane, in čas, v katerem se to godi, ni starodavni, ampak bližnji.« Nadalje pravi: »Dasiravno ta knjižica v lepnoznanem oziru ni brez hib« — Levstik te tudi navaja — »vendar ji še zdaj (l. 1858.) nimamo vrstnice; naši povestničarji bi se marsikaj lahko učili iz nje.« Grafenauer pravi v svoji »Zgodovini novejšega slov. slovstva«, I. del, str. 62.: »Karakteristika je enolična; dejanje mnogo odvisno od slučajev, a Cigler je znal pogoditi okus kmetiških bravcev, ki so knjigo z veseljem prebirali.« — Ciglerjeve povesti »Sreča v nesreči« ni dobiti več v založništvu, vsled tega bi bilo umestno, da bi ta prva slovenska povest izšla v novi izdaji, n. pr. v dr. Grafenauerjevi »Zbirki slovenskih povesti«. — Ciglerjev jezik je uglajen, je blaglasen. Levstik pravi: »Kar se tiče jezika, moramo reči, da je za l. 1836. dovolj pravilen, prijazen, domač, lahko umeven, ponaturnen. V lepem redu se vrsti misel za misljo; pisava ni skrotovičena, kakor je dandanes navada med nami, ki nacepimo časih toliko stavkov v stavek, da se dostikrat še ne vé, kaj pripovedujemo.« V slovenščini mu je bil kažipot Matevž Ravnikar (»Zgodbe sv. Pisma za mlade ljudi«), ki je reformiral slovenski jezikovni slog.

Leta 1839. je izdal Cigler legendarno povest »Življenje sv. Heme«, po Levstikovi pohvalni kritiki pa je spisal »Deteljico« (l. 1863.) in »Kortonic« (l. 1866.), ki jo je priredil po nemškem. Poslednji dve je izdala »Mohorjeva družba«.

Cigler je zajemal snovi za svoje povesti iz domače zgodovine ter pokazal slovenskim pisateljem, kako naj

pišejo za narod. (Glej J. Vrhovnik: »Janez Cigler«, Izdala in založila »Družba sv. Cirila in Metoda« v Ljubljani, 1892.)

Frančišek Erzen (Trst).

Kaj je Italijane pred 100 leti najbolj bolelo? To je najkrajše povedal njih veliki pisatelj Ugo Foscolo v svojem romanu *Ultime lettere di Jacopo Ortis*, Italia, 1802, str. 113 in 134, kjer pripoveduje, kako so Tedeschi, t. j. Avstrija, z njimi delali: »Zakonov ni bilo, pač pa so delovala vsemožna sodišča; javnih obtožiteljev ni bilo, pa tudi ne braniteljev; pač pa vse polno špionov, ki so prežali na skrite misli; očitale so se nam pregrehe, ki si jih ni bil nihče svest, nalágale so se nam kazni, ki zoper nje ni bilo pritožbe.« — »Takó smo bili mi Italijani sami izgnanci in tuji v Italiji in daleč proč od naše domovine; niti talent niti ugled niti neomadeževano življenje nam ne nudi varstva; in gorjé tistemu, ki si drzne pokazati le iskrico poguma!« (...non vi eran leggi, ma tribunali onnipotenti, non accusatori, non difensori; bensì spie di pensieri, delitti ignoti, pene subite, inappellabili.« — »Così noi tutti Italiani siamo fuorusciti e stranieri in Italia, e lontani appena dal nostro territorio; nè l'ingegno, nè fama, nè illibati costumi ci sono di scudo; e guai se t'attenti di mostrare una dramma di sublime coraggio!«) Pretresljiva tožba! Kateremu Italijanu se niso pesti krčile, čitajočemu te vrstice? Človek bi mislil, da bo narod, ki je vse to pretrpel, z gnusom odbil od sebe vsako skušnjava, ki bi ga vabila, naj enako postopa proti mlajšemu, šibkejšemu narodu, ki ni ničesar zakrivil... Prazno pričakovanje! Danes, po 100 letih, Italijani še hujše mučijo tisti del Jugoslovanov, ki so ga zasedli. Kako so počenjali z našimi vojnimi ujetniki v novembru in decembru 1918 v Gornji Italiji (Verona i. dr.): vsako jutro si videl cele kupe mrličev, zmrzlih ali umrlih od oslabeledosti; zakaj v strašnem mrazu jim niso privoščili strehe in vsaj pičle hrane! Barbari! Ta greh vpije do neba! In kdo popiše trpljenje in umiranje deportirancev! Zdaj pa pridite in pogledjte, kako se pri nas, n. pr. v Ljubljani, prosto giblje italijanska kri in italijanska govornica! Toda mi čakamo. Sladko zavest imamo, da so na naši strani tudi vsi vaši veliki pesniki in pisatelji. Ti vas že sedaj obsojajo in vas bodo končno obsodili! Da:

vsí velíki vaší svetníki,
vsí naši so sobojevníki!

D.

K slikam.

Portreti Zrinskega, Nadasdyja in Frankopana so posneti po letaku, ki je bil na prodaj kot neke vrste posebna izdaja novin ob senzacionalnih dogodkih. Prodajal se ni samo na dan obglavljenja, ampak je pripravljaval radovedno ljudstvo že prej na krvavi prizor iz raznih razlogov, katerih najvažnejši je bil pač, pokazati oblast cesarjevo nad življenjem njegovih podanikov in s tem odvrniti vsakoogar od poizkusov, upirati se vladarjevi volji. — Ta list je bil ves ujedkovnan v baker ter meri ob robu bakrene plošče 370×290 mm. Izvršil je ujedkovino Boštjan van Dryweghen. Poleg tega, umetniško najboljšega lista so pa krožili še drugi. Take prilike so bile za bakrorezce in ujedkovinarje vedno dobrodošli vir zaslužka, za založnike in špekulante pa priložnost, osigurati si nenadni dobiček.